

3. Answer any **two** of the following. **One** must be written in Sanskrit with **Devanagari Script**:

10×2=20

A. i) Explain any **one** of the following verses in Sanskrit language with **Devanagari Script**:
6×1=6

a) कृताभिषेकां हुतजातवेदसं त्वगुत्तरासङ्गवतीमधीतिनीम्।
दिदृक्षवस्तामृषयोऽभ्युपागमन् न धर्मवृद्धेषु वयः
समीक्ष्यते ॥

b) क्व सूर्यप्रभवो वंश- क्व चाल्यविषया मतिः।

तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेणास्मि सागरम्॥

ii) Amplify any **one** of the following in Sanskrit language with **Devanagari Script**:
4×1=4

a) न हि प्रियं प्रवक्तुमिच्छन्ति मृषा हितैषिणः।

b) क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम्।

B. Attempt an essay on Duryodhana's administration as revealed in the speech of वनेचर in किरातार्जुनीयम् Canto-I. 10

C. Write a brief note on Kālidāsa's acquaintance with different branches of learning as evinced in रघुवंशम् Canto-I. 10

D. Give a description of the penance of Pārvatī as depicted in Canto-V of the कुमारसम्भव with apt quotations indicating the descriptive power of the poet. 10

1. निम्नलिखितेषु प्रश्नेषु यथाभिमतं **दश** प्रश्नानां उत्तराणि संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च प्रदेयानि : : 2×10=20
 - i) 'आकारसदृशप्रज्ञः' इति शब्दः कस्य विशेषणम्?
आकारसदृशप्रज्ञायाः कोऽर्थः?
 - ii) 'वृद्धत्वं जरसा विना' —वचनस्यास्य गूढार्थः सारतः प्रकाशनीयः।
 - iii) कस्तावत् रघुवंशस्याङ्गिरसः? अस्यैकस्याङ्गरसस्योल्लेखः कार्यः।
 - iv) मल्लिनाथं विहाय कुमारसम्भवकाव्यस्य द्वयोः टीकाकारयोः नामनी लिख्यताम्।
 - v) 'न धर्मवृद्धेषु वयः समीक्ष्यते' —इत्यस्य भावार्थः लेखनीयः।
 - vi) 'न षट्पदश्रेणिभिरेव पङ्कजं सशैवलासङ्गमपि प्रकाशते' —वर्णनं केन सम्बद्धा? 'षट्पदाः' इत्यस्य कोऽर्थः?

- vii) 'न विव्यथे तस्य मनः'—कस्य मनः किमर्थं न विव्यथे?
- viii) 'किरातार्जुनीयम्'—इत्यस्य का व्युत्पत्तिः?
- ix) बलवद्विरोधितायाः किं तावत् फलम्?
- x) 'ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रज्जयति'—उक्तेरस्याः तात्पर्यं लिख्यताम्।
- xi) सर्वगुणेषु कथं तावत् विद्या श्रेष्ठतमेति परिगणयते?
- xii) 'अनन्तचिन्मात्रमूर्त्ये' इत्यस्यार्थो विशदीकर्तव्यः।
- xiii) 'नैषधे पदलालित्यम्'—इत्यत्र पदलालित्यशब्दस्य कोऽर्थः?
- xiv) को भवति माघस्याभिवाकालः? कुत्रासीत् तस्य निवासः?
- xv) खण्डकाव्यस्य लक्षणं प्रदेयम्।

2. Answer any **four** of the following questions:

5×4=20

- i) Translate into Bengali or English (any **one**):
- a) त्यागाय सम्भृतार्थानां सत्याय मितभाषिणाम्।
यशसे विजिगीषूणां प्रजायै गृहमेधिनाम्।
- b) प्रजानामेव भूत्यथ स ताभ्यो वलिमग्रहीत्।
सहस्रगुणमुत्सृष्टुमादत्ते हि रसं रविः॥
- ii) Translate into Bengali or English (any **one**):
- a) निरत्ययं साम न दानवर्जितं न भूरिदानं विरहय्य सत्क्रियाम्।
प्रवर्तते तस्य विशेषशालिनी गुणानुरोधेन विना न सत्क्रिया॥
- b) मनीषिताः सन्ति गृहेषु देवताः तपः क्व वत्से क्व च तावकं वपुः।

पदं सहेतु भ्रमस्य पेलवं शिरीषपुष्पं न पुनः पतत्रिणः॥

- iii) 'न हि गणयति क्षुद्रः जन्तुः परिग्रहफल्गुताम्'—तात्पर्यं व्याख्यायताम्।
- iv) Answer as directed (any **five**):
- a) 'वागर्थीविव सम्पृक्तौ वागर्थप्रतिपत्तये'—Expound and name of the Samāsa of the underline word.
- b) 'छेतुं वज्रमणीञ्जरीषकुसुमप्रान्तेन संनहते'—Derive the underline word.
- c) 'कृतप्रणामस्य मही महीभूजे'—Account for the case ending in of the underline word.
- d) 'क्रियासु युक्तैर्नृपः चारचक्षुषः'—Expound and name of the Samāsa of the underline word.
- e) 'वदन्त्यपर्णेति च तां पुराविदः'—Account for the case ending in of the underline word.
- f) 'न भूरिदानं विरहय्य सत्क्रियाम्'—Derive the underline word.
- v) Write short note on (any **one**):
माघः, नैषधचरितम्
- vi) Write short note on (any **one**):
ऋतुसंहारम्, चौरपञ्चाशिका